

ČESTNÝ DOKTOR UNIVERZITY KARLOVY – ERLING NORRBY

Ve středu 29. ledna byla v pražském Karolinu udělena čestná vědecká hodnost doctor honoris causa významnému světovému virologovi prof. Erlingu Norrbymu, M.D., Ph.D. Čestný doktorát navrhla vědecká rada 3. LF UK prof. Norrbymu za celoživotní dílo v oblasti medicíny.

Švédský vědec prof. Norrby (1937) patří mezi současné nejvýznamnější světové virology, s významným přesahem výzkumné aktivity do klinické medicíny, zejména vakcinologie. Pro světovou vědu jsou významné zejména jeho práce v oblasti výzkumu adenovirů, virů spalniček a lidských retrovirů. Prof. Norrby dozíral na bezpečnost a účinnost protivirových vakcín ve Švédsku. V roce 1986 byl organizátorem první konference o AIDS, která shromáždila téměř všechny, kteří se touto novou zhoubnou nemocí v té době zabývali. Ještě než formálně ukončil svou práci v oblasti virologie, stačil vybudovat velké středisko pro výzkum viru HIV-1, původce AIDS. Působil i jako poradce WHO a jako předseda mezinárodních společností v oblasti virologie při Mezinárodní unii mikrobiologických věd, jako editor nejvýznamnějších světových časopisů v oblasti virologie, mikrobiologie a imunologie. Řadu let byl členem výboru Nobelovské nadace, v roce 1990 byl předsedou Nobelovských výborů.

Mimořádně vysoký je jeho přínos mezinárodní vědecké spolupráci. Od samého zrodu samostatné Virologické sekce při International Association of Microbiological Societies byl velmi aktivní při organizaci její činnosti, krom toho působil jako organizátor či spoluorganizátor řady dalších vědeckých konferencí a jako poradce zahraničních vědeckých institucí v tak rozličných zemích jako je USA, Japonsko, Jižní Korea a Holandsko. V Holandsku dokonce založil a po nějakou dobu vedl samostatný výzkumný ústav. O jeho zájmu o mezinárodní vědeckou spolupráci a úspěších při jejím uskutečňování svědčí, že na spoluautorství jeho publikací se podíleli výzkumníci 30 zemi, včetně České republiky.

K naší zemi má prof. Norrby má mimořádně dobrý vztah. V minulosti opakovaně navštívil Prahu, aby se zúčastnil vědeckých konferencí a mezi českými vědci má řadu přátel. Mimochodem byl mezi prvními zahraničními hosty, kteří po Listopadu spontánně navštívili Prahu, aby se po letech odloučení opět setkal s českými virology. V době totality výrazně pomohl nejméně dvěma emigrantům, kteří se po odchodu z

Československa usídlili ve Švédsku. Velmi si váží Karlovy university, jako dávného střediska vědy a kultury („I have a deep respect for the Charles University as an old European center of learning“ , citace z jeho dopisu). V roce 1998 se zúčastnil konference děkanů lékařských fakult, kterou pořádala Karlova univerzita. Při té příležitosti mu byla udělena medaile 3. LF UK. Kromobyčejně vřelý vztah má k Praze, kterou pokládá za jedno z nejkrásnějších měst. Rád se svěřuje se svými dojmy z procházek starou Prahou. Zajímá se o českou hudbu. Jeho oblíbeným skladatelem je Bedřich Smetana, v jehož rané hudbě vystopoval motivy švédských lidových písní, což uvádí v souvislost s pobytem mladého Smetany v Göteborgu.

Po ukončení aktivní výzkumné práce se prof. Norrby začal zabývat dějinami vědy. Stal se pracovníkem Centra pro historii vědy při Royal Swedish Academy of Sciences. Výsledkem studia archivů Nobelovské nadace je loni vyšlá kniha „Nobel Prizes and Life Sciences“, ve které popisuje techniku, ale též pozadí udílení Nobelových cen. Zabývá se v ní vědeckým přínosem ale i lidskými vlastnostmi řady laureátů, s nimiž měl příležitost se blíže seznámit. Krom toho v ní prezentuje své názory na povahu vědecké práce, roli náhody při zrodu velkých objevů a vkládá do ní své názory na výchovu mladých vědeckých pracovníků. Toto neobyčejně poutavé dílo bude v dohledné době přeloženo do češtiny.

Michal Anděl

Karolinska Institutet prof. Norrbyho jako výzva

Laudatio děkana 3. LF UK

Vaše magnificence, pane rektore, magnificence rektori českých a moravských univerzit, páni prorektoři, spectabilis páni děkani a paní děkanky, honorabilis promotore, Excellence pane velvyslanče, vzácní hosté dnešní promoce, dámy a pánové, dovolte mí, abych Vám představil pana profesora Erlinga Norrbyho, kterému bude dnes, na návrh Vědecké rady 3. lékařské fakulty naší univerzity, po schválení tohoto návrhu Vědeckou radou Univerzity Karlovy, udělen JM rektorem univerzity čestný doktorát lékařských věd.

Erling Norrby se narodil v roce 1937 ve Stockholmu. V roce 1963 absolvoval studia medicíny na Karolinska Institutet ve Stockholmu, nejprestižnější švédské lékařské škole. V roce 1964 obhájil titul Ph.D., v roce 1972 byl jmenován profesorem virologie na

Karolinska Institutet, v letech 1972–1990 byl přednostou v Departement of Virus Research této instituce. Po roce 1990 působil šest let jako děkan fakulty medicíny na Karolinska Institutet, mezi roky 1997–2003 byl permanentním sekretářem Královské švédské akademie věd. Od roku 2003 je vědeckým pracovníkem v Centru Historie vědy. Z jeho dalších funkcí je důležité, že po dobu 13 let, mezi roky 1976 a 1989 působil jako švédský státní kontrolor virových vakcín, v letech 1975–1993 byl členem Nobelovského výboru při Karolinska Institutet, v roce 1990 předsedou Nobelovského shromáždění, 1997-003 členem Board of Nobel Foundation. Působil dále jako poradce WHO, místopředseda a předseda virologické sekce při International Union of Microbiological Societies (IAMS). Byl členem celé řady výborů prestižních mezinárodních virologických organizací, editorem Archives of Virology a Medical Microbiology and Immunology, členem redakčních rad dalších šesti mezinárodních virologických časopisů.

Profesor Erling Norrby je bez pochyby jedním z těch, kteří v druhé polovině dvacátého století nejvíce ovlivnili rozvoj světové virologie. První virus, který byl v centru jeho zájmu ještě v době, kdy studoval medicínu, byl virus poliomyelitidy. Jeho největším přínosem v této oblasti bylo rozpoznání struktury adenovirů a biologických aktivit jeho komponent. Jeho nejskvělejší studie se týkají viru spalniček. Přitom Norrbyho zkoumání zahrnuje ultrastrukturu virionu i jeho patogenní vlastnosti, zvláště pak jeho neurotropismus. Je jen logické, že přesah práce virologické směřoval u profesora Norrbyho k imunologii. Jako první se začal zabývat možnostmi imunizace pomocí peptidů. Vedle virů spalniček a adenovirů se zabýval ještě řadou dalších, především pak RS viry a lidským retrovirem HIV-1. V roce 1986 organizoval první konferenci o AIDS.

Celý profesní, osobní i společenský život profesora Norrbyho je spjat se švédským Stockholmem a s jeho slavnou lékařskou fakultou, Karolinska Institutet. Jméno Karolinska znamená česky Karlova či Karolinská a byť se jedná o odkaz zcela jiného krále Karla, tedy konkrétně švédského krále Karla XIII, spojuje toto jméno naše dvě univerzity. Karolinska Institutet je oproti Univerzitě Karlově mnohem mladší, vznikla v roce 1811, své jméno Karolinska nese od roku 1817. Jedná se lékařskou univerzitu, představující špičkové medicínské výzkumné, výukové a klinické zařízení. Má klinické zázemí ve dvou stockholmských lékařských areálech, na severu města v Solně, na jihu pak v Huddinge, vyučuje ještě ve dvou dalších velkých stockholmských nemocnicích. Pro nás, kteří jsme z mnohem starší univerzity Karlovy, však představuje nejen zrcadlo, ale i výzvu. Karolinska Institutet je dle hodnocení lékařských fakult nejlepší kontinentální

lékařskou fakultou, v Evropě druhou za Univerzitou v Cambridge, celosvětově pak jedenáctou.

S Karolinska Institutet jsou spojeny Nobelovy ceny a také řada slavných jmen, z posledních padesáti let například Karl Oskar Medin, který se zasloužil o výzkum poliomyelitis, Lars Leksell, zakladatel radiochirurgie a inventar Leksellova gama nože a Ulf von Euler, významný fyziolog. Pro nás pak otázka, proč v Praze se třemi či čtyřmi velkými lékařskými areály jsme na tom v hodnocení lékařských fakult hůře, pak představuje nejen otázku finanční, ale také organizační: jak to udělat, abychom se my, kteří máme klinickou praxi srovnatelnou s praxí ve Skandinávii či Německu, přiblížili svými vědeckými výsledky jejich Karolinska Institutet. Již víme, že to nepůjde v příštím roce, věříme ale, že bychom mohli do dvaceti či třiceti let se do první stovky lékařských fakult dostat.

I z tohoto důvodu je další setkání s profesorem Norrbyem pro nás významné: věříme, že i od něj můžeme dostat důležité impulsy k takovému uspořádání pražského lékařského výzkumu, které by pozitivnímu posunu v kvalitě i kvantitě našich vědeckých výsledků napomohlo. Švédsko je totiž země srovnatelná svým počtem obyvatel, svou kulturou, svou vzdělaností i tradicí i svým sociálním cítěním. Proč jsme srovnatelní v ledním hokeji, ale ve výzkumu hrajeme v jiné lize? Proto inspirace ze země podobné je pro nás velmi důležitá.

Erling Norrby sloužil své vlasti v řadě funkcí, z nichž formálně nejvýznamnější vidím ty, které jsou spojeny s Nobelovou cenou. Z naší univerzity vyšla práce, která vedla k ocenění Nobelovou cenou profesora Jaroslava Heyrovského. Na 2. interní klinice naší fakulty ve vinohradské nemocnici, jejímž jsem v současné době přednostou, byl léčen Jaroslav Seifert, nositel Nobelovy ceny za literaturu v těžkém roce 1984. K dalším třem nositelům Nobelovy ceny se naše země a naše město Praha hlásí teprve v posledních dvaceti letech. Byli sice Pražané, ale mluvili německy: Bertha von Suttner, rozená Kinská, nositelka Nobelovy ceny míru v roce 1905 a Carl Ferdinand a Gerty Theresia Cori, absolventi Lékařské fakulty Německé univerzity v Praze a nositelé Nobelovy ceny za medicínu a fyziologii v roce 1947. Právě pozadím udělování Nobelových cen se zabývá náš čestný doktor v posledních letech. Jako plod studia materiálů je loni profesorem Norrbyem vydaná kniha Nobel Prizes and Life Sciences.

Veškeré angažmá Erlinga Norrbyho získalo tolik ocenění a vyznamenání, že je složité je v krátké době vyjmenovat. Patří mezi nejvýznamnější osobnosti celého

Švédska. O tom svědčí i jeho funkce Lord Chamberlain in Waiting at the Royal Swedish Court.

Pro naši fakultu byla velká čest pana profesora Norrbyho na udělení čestné doktorátu panu rektorovi navrhnout. Máme k němu i osobní vztah. Profesor Norrby se brzy po zahájení výuky v našem reformovaném curicullu medicíny zúčastnil v roce 1998 konference o výuce, kterou naše fakulta pořádala. Tehdy jsme ho odměnili naší fakultní medailí. Nyní máme tu čest být spolutvůrci aktu, při kterém bude rektorem univerzity udělen profesoru Norrbymu doktorát honoris causa v oblasti lékařství. Věřím, že tento akt nejen po právu odmění profesora Erlinga Norbyho, ale že je také výrazem dobrých vztahů mezi našimi dvěma malými evropskými zeměmi, mezi jejich hlavními městy a také mezi univerzitami, které by mohlo pojit nejen jméno, které nesou. Pana profesora Erlinga Norrbyho budeme mít za chvíli již jako našeho čestného doktora. Ta chvíle pro nás znamená nejen velkou slávu, ale také radost a štěstí. Radost a štěstí z jeho blízkosti, která pro nás znamená tak mnoho.